

Doç. Dr. Hüseyin Güçlü ÇİÇEK* - Orhan ATALAY**

Gümrük İdarelerinde Eş Etkili Vergiler ve Fonların Tahsili, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri***

Özet

Türkiye’de vergilerin önemli bir kısmı gümrük idareleri tarafından tahsil edilmektedir. Gümrük vergileri genel itibariyle ithalat üzerinden alınmakla birlikte, ihracat üzerinden alınan vergi ve fon uygulamaları da mevcuttur. Gümrük idareleri tarafından tahsil edilen vergiler, 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nda gümrük vergisi olarak ifade edilmektedir. Bu vergiler gümrük vergisine ek olarak tahsil edilen eş etkili vergiler ve fonlardır.

Gümrük vergisi, yalnız gümrük idareleri tarafından tahsil edildiği halde eş etkili vergiler ve fonlar Maliye Bakanlığı’na ait kurumlara tahsil edilmekle beraber ithalat ve ihracatta Gümrük idareleri tarafından da tahsil edilmektedir. Maliye ve gümrük idarelerinin gerek teşkilat gerekse mevzuat bakımından farklılıklar göstermesi eş etkili vergiler ve fonların gümrük idareleri tarafından tahsil edilmesinde sorunlar doğurmaktadır. Bu sorunlar neticesinde gümrük idarelerinde iş yükü ve prosedürler artmakta mevzuatların uyumsuz yapısından dolayı da yapılan yanlış işlemler vergi mahkemesine taşınmaktadır.

Çalışmada eş etkili vergiler ve fonların kanuni dayanağı ile gümrük idareleri tarafından tahsilinden bahsedilmiştir. Mevzuat olarak 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile uyumsuz olduğu maddeler de belirtilmiştir. Çözüm önerisi olarak da ilgili kanunlarda düzenlemeler yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Gümrük, Maliye, Fon, İthalat, İhracat.

JEL Sınıflandırma Kodu: H20, H26, F10

The Collecton of Equivalent Effect Taxes and Funds in Customs Administrations, The Confronted and Solution Recommendations

Abstract

A significant part of the tax revenues collected in Turkey are collected by the customs administrations. Customs taxes are generally taken over imports, as well as taxes and funding on exports. Taxes collected by the customs administrations are expressed as customs duty in accordance with the Customs Law No. 4458. These taxes are the equivalent effective taxes and funds collected in addition to customs duties. Customs duties, if collected only by the customs administrations, are charged by the institutions belonging to the Ministry of Finance as well as by the customs administrations in import and export. The fact that fiscal and customs administrations differ in terms of organization and legislation, poses problems when the customs administrations collect the same effective tax and funds. As a result of these problems, workloads and procedures in the customs administrations are increasing, and the wrong transactions made due to the incompatible structure of the legislation are carried to the tax court. The collection of taxpayers and funds with the same legal effect on the work by the customs administrations is mentioned in this study. The articles incompatible with the Customs Code numbered 4458 as legislation are also mentioned. As a solution proposal, it has been stated that regulations should be made in the related laws.

Keywords: Tax, Customs, Finance, Fund, Import, Export.

JEL Classification Codes: H20, H26, F10

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, huseyincicek@sdu.edu.tr

** Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, Gümrük Muhafaza Memuru O.Atalay2@gtb.gov.tr

*** Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde, 06.07.2017 tarihinde tamamlanan, "Gümrük Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar, Vergi Kayıpları ve Çözüm Önerileri" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Giriş

Eş etkili vergiler ve fonlar ithalat ve ihracatta gümrük idareleri tarafından da tahsil edilmekte olan vergilerdir. Bu vergiler; Tek ve Maktu Vergi, TRT Bandrol Vergisi, Toplu Konut Fonu, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu, Anti-Damping Vergisi, Telafi Edici Vergi, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu, Tütün Fonu, Ek Mali Yükümlülükler, Kültür Bakanlığı Kesintisi, Çevre Katkı Pay'larından oluşmaktadır.

Eş etkili vergiler ve fonlar ayrı kanunlarla düzenlenmiş olup bazıları Bakanlar Kurulu Kararı ile tahsil edilmektedir. Bakanlar Kurulu Kararı ile düzenlenen vergilerin kanuni dayanağı ise 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'dur. Ayrıca bu kanununda eş etkili vergiler ve fonlar 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edileceği belirtilmiştir. 6183 sayılı Kanun ile 4458 sayılı Gümrük Kanunu arasında vergi tahsilâtı hususunda farklılıklar olması gümrük idarelerinin eş etkili vergiler ve fonların tahsilinde karışıklığa neden olmaktadır. Çalışmada bu karışıklığın nedenleri ifade edilmiş ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Eşyanın ithalatında tahsil edilen vergilere ithalat vergileri denir. İthalat vergileri 4458 sayılı Gümrük Kanununun 3'üncü maddesinin 9'uncu fıkrasında düzenlenmiştir. "İthalat vergileri deyimi, Eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükleri, Tarım politikası veya tarım ürünlerinin işlenmesi sonucu elde edilen bazı ürünlere uygulanan özel düzenlemeler" olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre ithalattan alınan vergileri eş etkili ve mali yük olarak tasnif etmek gerekirse eş etkili vergiler; Dâhilde İşleme Rejimi Kapsamında Telafi Edici Vergi, Tek ve Maktu Vergi, Anti-Damping ve Telafi Edici Vergidir. Mali Yük olarak nitelendirdiğimiz vergiler ise; Destekleme Fiyat İstikrar Fonu, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu, Toplu Konut Fonu (Tarım Payı), TRT Bandrol Vergisi, Tütün Fonu, Ek Mali Yükümlülük, Kültür Bakanlığı Kesintisi, Çevre Katkı Pay'ından oluşmaktadır.

Dolayısıyla eşyanın ithalinden alınan vergiler, eş etkili vergiler ve mali yükler ile tarım politikası veya tarım ürünlerinin işlenmesi sonucu elde edilen ürünlere özel düzenlemeler neticesinde tahsil edilen vergiler ve diğer mali yükler ithalat vergileri olarak tanımlanmıştır (Uçak, 2012:4).

İthal edilen mallardan gümrük vergisine ek olarak eş etkili vergiler ve mali yükler de tahsil edilmesinin sebebi, birçok ülkenin bağlı bulunduğu Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Dünya Ticaret Örgütü kararlarına göre gümrük vergilerinin oranlarının arttırılmasının çok zor olmasıdır. Bu kararlar dünya ticaretini geliştirmeye yöneliktir, ancak bütün ülkelerin daimi menfaatine olmayacağı da açık bir durumdur. Neticede birçok ülke serbest ticarettten zarar görebilmektedir. Bu ülkelerin ulusal ekonomilerini koruma aracı olarak da eş etkili vergiler ve mali yükler kullanılmaktadır (Kolçak, 2013:198).

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurucu anlaşması olan, AB'nin temelini oluşturan 1957 Roma Antlaşması'nın 9. maddesine göre "Topluluk, mal ticaretinin tümünü kapsayan ve Üye Devletler arasında ithalat ve ihracattaki gümrük vergileri ile eş etkili bütün yükümlerin yasaklanmasına ve üçüncü ülkelerle ilişkilerde ortak bir gümrük tarifesinin kabulüne dayanan bir gümrük birliği temeli üzerine kurulmuştur."

Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna 01.01.1996 tarihinde girmesiyle beraber yukarıda bahsedilen anlaşmanın hükümlerine istinaden AB'den yapılan ithalatlarda KDV, ÖTV ve bazı fon uygulamaları hariç eş etkili vergiler ve mali yükler kaldırılmıştır. Üçüncü ülkeler için eş etkili vergiler ve mali yükler, bir Ticaret Anlaşması ile kaldırılmadığı sürece geçerlidir ve uygulanmaktadır (Erçakar, 1999: 53).

Eş etkili vergiler ve mali yüklerin yerli üreticiyi koruyucu özelliğinin yanında mali açıdan vergi geliri getirme özelliği de bulunmaktadır. Gümrük Birliğine girilmesiyle eş etkili vergiler ve mali yükler AB'den

gelen ithal mallar üzerinden kalkmasıyla bu ithal malların fiyatı düşmüş neticesinde ise hem ödemeler dengesi eksi yönlü gerçekleşmiş hem de vergi geliri olarak bütçe için kayıp olmuştur (Erçakar, 1999:54). Bu durum neticesinde, artan dış ticaretle birlikte ithalattan alınan Katma Değer Vergisi (KDV) gelirlerindeki artış, Gümrük Birliğine girilmesiyle kaldırılan vergi ve fon uygulamalarından elde edilen vergi gelirinden fazladır. 2002 yılında Özel Tüketim Vergisi Kanunu (ÖTV) ile birlikte Katma Değer Vergisi (KDV) kapsamında bulunan %26 ve %40 oranlarında vergiye tabi mallar ÖTV kapsamına alınmış, sonuç olarak da bu iki muamele vergisiyle gümrük vergilerindeki kayıplar, fazlasıyla telafi edilmiştir (Arslan, 2007:132).

1. Tek ve Maktu Vergi

07.10.2009 tarihinde resmi gazetede yayımlanan, 2009/15481 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile 4458 sayılı Gümrük Kanununun bazı maddelerinin uygulanmasına yönelik hükümler getirilmiştir. Bu hükümler neticesinde, 15481 sayılı BKK'nın 59, 60, 61, 63 ve 64'üncü maddelerinde belirtilen yolcu beraberliği ticari mahiyette olmayan eşyalar için gümrük vergisi tahsil edilmeksizin BKK'nın 62'nci maddesine istinaden Tek ve Maktu Vergi tahsil edilmektedir.

15481 sayılı BKK'nın 62'nci maddesine göre Tek ve Maktu Vergi tahsil edilecek eşya "(1) Önemli değeri olmayan eşya ve yolcu beraberliğinde getirilen hediyelik eşya muafiyeti hükümleri saklı kalmak üzere, her bir sevkiyat ya da 18 ve daha yukarı yaştaki her bir yolcu için kıymeti 1500 Avro'yu geçmeyen eşyanın;

a) Avrupa Birliği ülkelerinden doğrudan gelmesi durumunda %18,

b) Diğer ülkelerden gelmesi durumunda %20, oranında ve kıymeti üzerinden tek ve maktu bir vergi tahsil edilir.

(2) Birinci fıkrada sözü edilen limit dâhilinde getirilen eşyanın;

a) Yolcu beraberinde ya da yolcunun gelişinden bir ay önce veya bir ay sonra gelmesi ya da yabancı bir ülkeden posta veya hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelmesi,

b) Ticari miktar ve mahiyet arz etmemesi,

c) Kişinin şahsına ve ailesinin kullanımına mahsus olması,

ç) Posta veya hızlı kargo taşımacılığı yoluyla gelenlerde brüt 30 kilogramı geçmemesi, gerekir."

Kara kapılarından gelen yolcular üç gün yurt dışında kalmaları şartıyla, hava ve deniz yoluyla gelen yolcular da ise bu şart aranmaksızın yurda girişleri sırasında beraberlerinde getirdikleri eşyalar ticari olmamak şartıyla muafiyet tanınmıştır (Bakanlar Kurulu Kararı [BKK], 2009:madde 59). Bu muafiyetler 15481 sayılı BKK'nın EK-9 Yolcu Beraberi Kişisel Eşya Listesinde belirtilmiştir. EK-9'da yer alan tütün ve alkol ürünleriyle ilgili muafiyet 18 yaşından büyükler için uygulanmakta, limitlerin aşılması durumunda ise Tek ve Maktu Vergi tahsil edilmek suretiyle serbest dolaşıma sokulamamakta ve gümrük muhafaza memurlarınca el konulmaktadır (BKK, 2009:60).

Yolcu beraberliği eşyanın kıymetinin 430 Euro'yu, 15 yaşından küçük yolcular için ise 150 Euro'yu geçmesi durumunda 62'nci maddeye göre eşyanın 150 veya 430 Euro'yu aşan tutarından Tek ve Maktu Vergi tahsil edilmektedir. Eşyanın kıymetinin 1500 Euro'yu aşması halinde ise yolcu beraberliği eşya olarak muafiyetlerden yararlandırılmaz ve ithalat hükümleri uygulanır (BKK, 2009:63).

2. TRT Bandrol Vergisi

04.12.1984 tarihinde kabul edilen, Resmî Gazete'de 15.12.1984 tarihinde yayımlanan 3093 sayılı Türkiye

Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu ile TRT gelirleri düzenlenmiştir. Bu kanunun amacı ve vergi tahsilâtının kapsamı 1'inci maddede şu şekilde ifade edilmiştir; *“Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna devamlı ve yeterli gelir kaynağı sağlamak amacıyla hazırlanan bu Kanun; radyo, televizyon, video ve birleşik cihazlardan alınacak ücretler, elektrik enerjisi hâsılâtından ayrılacak paylar ile çeşitli gelirlerin tahakkuk, tahsilât işlemlerini kapsar.”*

3093 sayılı kanunun gümrükler ile ilgisi, bu kanunda belirtilen mallar ve bu mallardan tahsil edilecek verginin gümrük idareleri tarafından tahsil edilecek olmasından dolayıdır. 3093 sayılı kanunun 5'inci maddesinde de yetkili kurumlar olarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu belirtilmiş, usul ve esasların belirlenmesinde bu iki kurumun müştereken yetkili olduğu da ifade edilmiştir.

3093 sayılı kanunu 4'üncü maddesinde TRT Bandrol Vergisinin bir defaya mahsus olarak tahsil edileceği ve hangi cihazlardan alınacağı belirtilmiştir. Ancak BKK'lar ile hemen hemen her yıl yapılan değişiklik ve düzenlemelerle vergi oranları ve vergi konusu mallar değişebilmektedir. En son 28.06.2016 tarihinde Resmi Gazetede 2016/8972 karar sayısı ile yayımlanan BKK'da 3093 sayılı kanun hakkında değişikliğe gidilmiştir. 3093 sayılı kanunun düzenlemesine ilişkin 2015/7757 sayılı BKK'ya ek olarak, 2016/8972 sayılı BKK'da cep telefonlarından %7 oranında TRT Bandrol Vergisi tahsil edilmesi kararlaştırılmıştır. 2016/8972 sayılı BKK'da TRT Bandrol Vergisi tahsil edilecek cihazlar ve bandrol oranları tablo 1'de gösterilmektedir.

3093 sayılı kanunu 4'üncü maddesinde yukarıda verilen cihazlarla ilgili olarak bu cihazları; “imal edenler cihazın satış faturasındaki (özel tüketim vergisi hariç) Katma Değer Vergisi matrahı, ithal edenler ise Gümrük Giriş Beyannamesindeki (özel

tüketim vergisi hariç) Katma Değer Vergisi matrahı üzerinden bir defaya mahsus olmak üzere” alınacağı da belirtilmiştir.

3. Toplu Konut Fonu

Toplu Konut Fonu uygulaması; “fiyat istikrarının sağlanması, gelişmekte ve rekabet gücü zayıf olan sektörleri koruması, kaçakçılık ve karaborsanın önlenmesi ve toplu konut sorunlarının çözümündeki projelere kaynak sağlaması amacıyla” (Gerekli, 2014:27) 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun'un 3'üncü maddesine dayanılarak 1984 yılında çıkarılan 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile T.C. Merkez Bankası kanalıyla oluşturulmuştur (Tuncer, 2007:75).

Avrupa Birliği ile imzalanan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 4'üncü maddesiyle eş etkili vergiler ve mali yükler kaldırılmıştır. Türkiye, gümrük uygulamalarını ve vergilerini AB ile uyumlu hale getirmeyi taahhüt etmiş, üçüncü ülkelere karşı ise Gümrük Birliğinin uyguladığı gümrük tarifelerini uygulayacağını kabul etmiştir (Ercan, 2006:68).

Öncesinde, tarım ve işlenmiş tarım ürünleri dışındaki malların ithalatından tahsil edilen Toplu Konut Fonu, Türkiye ile Gümrük Birliği'ni tesis eden anlaşmalar neticesinde kaldırılmıştır. Günümüzde üçüncü ülkelere karşı balık ve diğer su ürünleri hariç işlenmiş tarım ürünleri ithalatında uygulanmakta olup 96/9193 sayılı İthalat Rejimi Kararı ile Gümrük Vergisine dönüştürülmüştür. Gümrük Vergisine dönüştürülmüş olmasından dolayı Toplu Konut Fonu CIF kıymet üzerinden tahsil edilmektedir. İthalat Rejim Kararı listelerinde (III, IV) Toplu Konut Fonu tahsil edilecek ürünler ve bunlara ait tarım payları gösterilmektedir (Tuncer, 2007:76-77).

Toplu konut fonu (tarım payı), İthalat Rejim Kararı eki listelerde Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonunun karşılarında gösterilen oran üzerinden alınır. Toplu

konut fonu, uygulamada CIF kıymet veya işlenmiş tarım ürünleri için Meursing Tablosunda analiz neticesinde tespit edilen kod numarasının tatbikiyle bulunacak değer üzerinden spesifik olarak (Euro/100 kg) alınmaktadır. Diğer taraftan, Gümrük Kanunu'nun 167'nci maddesi çerçevesinde gümrük vergisinden muaf olarak gerçekleştirilecek ithalat fona tabi değildir (Kızılay, 2011:12).

4. Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF)

KKDF'ye ilişkin hükümler Bakanlar Kurulunun 1988 yılında 88/12944 sayılı kararına dayanılarak, kalkınma planı ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak yatırımların yönlendirilebilmesi ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla TC. Merkez Bankası nezdinde kurulmuştur (Namlı, 2007:32).

88/12944 sayılı BKK ile KKDF T.C. Merkez Bankası tarafından yönetilmiştir. 2001 yılında 4684 sayılı Kanunun 16'nci maddesinin (e) bendi ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 20'nci maddesinin 1'inci fıkrasının (b) bendi yürürlükten kaldırılmasıyla T.C. Merkez Bankası'nın KKDF'yi yönetme yetkisi son bulmuş, 4684 sayılı kanun ile fonun yönetimi Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü'ne (günümüzdeki adı Gelir İdaresi Başkanlığı) geçmiştir (Tuncer, 2007:79-80).

88/12944 sayılı BKK'nın 3'üncü maddesinde KKDF'nin kesinti yapılacağı kaynaklar belirtilmiştir. Bankacılık işlemlerinde kredi kullanımlarında da KKDF tahsil edilmektedir. Ancak konumuz gereği bakacak olursak, ithalat işlemlerinde KKDF kesintisi 12994 sayılı BKK'nın 3'üncü maddesinin (d) bendinde şu şekilde ifade edilmiştir: *"Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekline göre yapılan ithalatta..% 6"*.

KKDF kesintisi kapsamına, kredili olarak gerçekleşen ithalat işlemleri girmektedir. Peşin yapılan ithalatlarda ise fon kesintisi yapılmamaktadır. Ayrıca Dâhilde İşleme İzin Belgesi kapsamında Kabul Kredili Akreditif ve Mal Mukabili ödeme şekillerinde yapılan ithalatlarda da KKDF kesintisi yapılmamaktadır (Kolçak, 2013:203).

KKDF uygulaması finansal sistem üzerinden alınan bir vergi olduğu ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda da düzenlendiği için bu özelliği ile Gümrük Birliği sonrası kaldırılan eş etkili vergiler ve fonlar gibi değerlendirilmemesine neden olmuştur.

5. Anti-Damping Vergisi ve Telafi Edici Vergi

Anti-damping vergisi; bir malın Türkiye'de ihrac fiyatının, dampedinge konu olan mal ile aynı nitelikteki bir malın veya benzer nitelikleri taşıyan bir malın normal fiyatının altında olması halinde, malın normal fiyatı ile ihrac edildiği fiyatı arasındaki fark yani damping marjı kadar veya bundan daha az, fiyat indiriminin zararlarını karşılayacak oranda bir vergi uygulamasıdır (Gümüş, 2005:90).

Dâhilde İşleme Rejimi kapsamında yapılan ithalatlarda; rejimden yararlanan firma üreteceği malı ihrac edeceğini taahhüt ederek hammadde ithalatı yapar ve ithalatta ödeyeceği gümrük vergilerine teminat verir. Yapılan ithalatta iç piyasadaki diğer üreticilere karşı bir fiyat avantajı elde etmesi durumunda rejim kapsamındaki malın AB üyesi ülkelere veya serbest ticaret anlaşması imzalandığımız bir ülkeye ihracatında Telafi Edici Vergi tahsil edilir. Telafi Edici Vergi uygulamasına sıklıkla bu şekilde karşılaşılmaktadır. Aynı zamanda bu vergi ticaret politikası önlemi özelliği de bulunmaktadır (Kolçak, 2013:206).

Bu vergiye Anti damping vergisi de denilmektedir. Konu bakımından aynı olmakla birlikte, yani her iki

vergi aynı durumu vergilendirmektedir. Ancak iç piyasada haksız rekabete sebep olduğu için Telif Edici Vergi alınmaktadır. Anti dumping ise ithalat yapılan firmanın fiyatlarını bariz bir şekilde düşürüp başka ülkelerin ekonomilerinde oluşturabileceği zararı telafi etmek için o mal veya o ülkeden gelen mallara karşı uygulanır. Aynı zamanda Anti dumping Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kararlarıyla bir ekonomik suç olarak kabul edilir. Bu iki vergiyi aynı başlıkta anlatmamızın amacı da aradaki farkın anlaşılmasını sağlamaktır.

Anti dumping vergisinin temel amacı, ihracatçı ülkenin iç piyasasında normal fiyattan satılan bir malın, ithalatçı ülkeye bundan daha düşük bir fiyata satılması sebebiyle oluşabilecek haksız rekabet uygulamaları sonucu ortaya çıkabilecek zararların engellenmesi ve giderilmesidir (Gümü, 2005:91).

Dumping vergisi uygulamasının kanuni dayanağı ise, 1994 yılında imzalamış olduğumuz Dünya Ticaret Örgütü'nün (GATT) kuruluş anlaşmasına bağlı Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması oluşturmaktadır (Uçak, 2012:210).

3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunun 7'nci maddesine göre; "Yapılan soruşturma sonucunda Kurul tarafından belirlenen ve Bakanlıkça onaylanan dumping marjı veya sübvansiyon miktarı kadar dumpinge konu malın ithalinde dumpinge karşı vergi, sübvansiyona konu malın ithalinde ise telafi edici vergi alınır. Bununla birlikte, dumpinge veya sübvansiyona konu ithalat nedeni ile meydana gelen zararın telafisinin, tespit edilen dumping marjı veya sübvansiyon miktarından daha az bir miktar veya oranda vergi konulmasıyla mümkün olabileceğinin belirlenmesi halinde bu oran veya miktarda vergi uygulanır."

Dampinge karşı vergi konulabilmesi için, dumpinge konu olan ithalattan maddi zarar gördüğünü,

maddi zarar tehdidi altında bulunduğunu veya bu tür ithalatın bir üretim dalının kurulmasını fiziki olarak geciktirdiğini iddia eden üreticilerin, üretim adına hareket eden gerçek, tüzel kişi ve kuruluşların Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğüne yazılı olarak başvurmaları gerekmektedir (Gümü, 2005:91). Söz konusu soruşturma şikâyet nedeniyle olabileceği gibi re'sen de olabilir. Yapılan dumping soruşturmasını İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu tarafından incelenir (Uçak, 2012:210).

6. Destekleme Fiyat İstikrar Fonu (DFİF)

Destekleme Fiyat İstikrar Fonu'nun yasal dayanağı 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesine İlişkin Kanunun 2'nci maddesidir. Bu maddeye göre: "Bakanlar Kurulu bu Kanun kapsamındaki konularda düzenlemeler yapmaya yetkilidir." Bakanlar Kurulunun 14.10.1988 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 88/13384 sayılı kararının 1'inci maddesiyle "Dış ticaretin ekonomik şartlara uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında "Destekleme ve Fiyat İstikrar Fon'u" teşkil edilmiştir."

88/13384 sayılı BKK'nın 11'inci maddesinde, "İhracatında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fon'u primi kesintisi yapılacak mallar ve miktarı aşağıda gösterilmiştir.

- Her türlü natürel iç fındık için 8 Cent/Kg karşılığı TL.
- Her türlü kabuklu fındık için 4 Cent/Kg karşılığı TL.
- 41.01; 41.02 ve 41.03 G.T.İ.P'na dahil işlenmiş deri ve kösele dışında kalan pikle derileri dahil her türlü hayvan derileri ve postları, 50 Cent / Kg karşılığı TL."

DİFF kapsamında fon kesintisi yapılamayacak durumlar ve indirimler ise 88/13384 sayılı BKK'nın 11'inci maddesinin belirtilmiştir. Bunlar:

- “D.F.İ.F. prim kesintisi kapsamındaki bir maldan FOB 1.000 Dolar değerini geçmeyen numunenin bedelsiz ihracatında prim kesintisi yapılmaz.
- 1000 grama kadar (1000 gram dâhil) ambalajlarda yapılacak natürel fındık ihracatında yürürlükteki Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu primi kesintilerinden 4 Cent/Kg. (Kabuklu fındıkta 2 Cent/ Kg) karşılığı Türk Lirası indirim uygulanır.
- Doğrudan tüketiciye hitap edilir şekilde küçük ambalajlı işlenmiş mayı fındık mamulü ihracatında prim kesintisi yapılmaz.
- Amerika, Okyanusya, Uzak Doğu ve Akdeniz’e kıyası bulunmayan Afrika ülkelerine yapılacak natürel fındık ihracatında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu primi kesintilerinden 4 Cent/Kg (kabuklu fındıkta 2 Cent/Kg) karşılığı Türk Lirası indirimi uygulanır.”

7. Tütün Fonu

İthalattan alınan Tütün Fonu uygulaması kapsamında 20.09.1988 tarihinde Resmî Gazetede 88/13208 karar sayılı BKK ile fon alınmaya başlanmıştır. 2009/15685 sayılı Bazı Mallara Uygulanacak Tütün Fonu Tutarlarının Belirlenmesine Dair Karar’ın 01.01.2010 tarihinde yürürlüğe girmesiyle 88/13208 sayılı BKK’nın yerini almıştır.

2009/15685 sayılı BKK’nın 1’inci maddesinde GTİP numaralarıyla birlikte bazı tütün ve tütün ürünleri verilmiş, bu mallar için Tütün Fonu alınmayacağı belirtilmiştir. Bu belirtilen mallara ait tablo aşağıda verilmiştir.

Tütün Fonu uygulaması kapsamında alınacak fonun konusu ve matrahı 2009/15685 sayılı BKK’nın 2’nci maddesinde 1’inci maddede belirtilen mallar dışındaki, “...yabancı tütün ile yurt içinde harmanlanmış ve imal edilmiş (blended) sigaraların bünyesine giren yabancı tütünün ithali sırasında CİF bedel üzerinden 3000 \$/ton fon alınır.”

8. Ek Mali Yükümlülükler

Dış ticaret üzerinden alınan vergiler diğer tüm vergiler gibi T.C. Anayasa’sının 73’üncü maddesine göre ancak Kanun ile düzenlenmektedir. Buna vergilerin kanuniliği ilkesi de denilmektedir. Anayasanın 167’nci maddesine göre; dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verebileceği hüküm altına alınmıştır. Dış ticaret üzerindeki vergi benzeri mali yükler dışında ek mali yükümlülüklerin düzenlenmesi amacıyla; 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun 15.02.1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Uçak, 2012:207).

Ek mali yükümlülükler yukarıda da bahsettiğimiz gibi dayanağını Anayasa’dan almakta ve Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. Ek mali yükümlülüklerin uygulama, usul ve esasları Bakanlar Kurulunun 2016/9073 sayılı Kömür İthalatına Ek Mali Yükümlülük Konulması Hakkında Karar’ın 3’üncü maddesinde belirtilmiştir;

- “Ek mali yükümlülük, gümrük idarelerince, ithalatta alınan gümrük vergileri ve diğer mali yükümlülüklerden ayrı olarak tahsil olunur ve genel bütçeye irat kaydedilir.
- Ek mali yükümlülüğün tahsilinde 21.07.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uygulanır.
- 27.10.1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve ilgili diğer gümrük mevzuatının, gümrük vergisinin tarhına, tahakkukuna, tahsiline, geri verilmesine, takibine ve teminata bağlanmasına ilişkin usul ve esasa müteallik hükümleri, bu Karar kapsamında uygulanacak ek mali yükümlülüğün tarhına, tahakkuku, tahsili, geri verilmesi, takibi ve teminata bağlanması işlemlerinde de uygulanır.”

Ek mali yükümlülükle ilgili olarak daha somut anlaşılacağını da umarak 2016/9073 sayılı BKK ile kömür ithalatına ek mali yükümlük getirilen karar tablo olarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Kömür İthalatına Getirilen Ek Mali Yük.

GTİP	Eşya Tanımı	Ek Mali Yükümlülük *
2701.12.90.00.00	Diğerleri (Elektrik üretiminde kullanılmayanlar hariç)	15 ABD Doları/Ton**

* Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler, EFTA Üyesi Ülkeler, İsrail, Makedonya, Bosna-Hersek, Fas, Batı Şeria ve Gazze, Tunus, Mısır, Gürcistan, Arnavutluk, Ürdün, Şili, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Güney Kore, Morityus ve Malezya menşeli ithalatta ek mali yükümlülük uygulanmaz.

** Brüt Ağırlık

Kaynak: 2016/9073 Sayılı Kömür İthalatına Ek Mali Yükümlülük Konulması Hakkında Karar.

9. Kültür Bakanlığı Kesintisi

Kültür Fonu ödemelerinin kanuni dayanağı 13.12.1951 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'dur. Bu Kanunun 44'üncü maddesinde fon uygulamasının kapsamıyla ilgili olarak şu ifade yer almaktadır: "Her türlü boş video kaseti, ses kaseti, bilgisayar disketi, CD, DVD gibi taşıyıcı materyaller ile fikir ve sanat eserlerinin çoğaltılmasına yarayan her türlü teknik cihazı ticari amaçlı imal veya ithal eden gerçek ve tüzel kişiler, imalat veya ithalat bedeli üzerinden yüzde üçü geçmemek üzere Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenecek orandaki miktardan keserek, ay içinde topladıkları meblağı, sonraki ayın en geç yarısına kadar Kültür Bakanlığı adına bir ulusal bankada açılacak özel hesaba yatırmakla yükümlüdürler. Özel hesaba toplanan bu tutarların dörtte biri Kültür ve Turizm

Bakanlığı Merkez Saymanlığı hesabına aktarılır ve bütçeye gelir kaydedilir."

5846 sayılı Kanunun 44'üncü maddesinden de anlaşılacağı üzere fon kapsamında düzenlemeler Bakanlar Kurulunun alacağı kararlarla belirlenmektedir. Bu kapsamda Bakanlar Kurulunun 21.10.2008 tarihli 2008/14193 sayılı Kararı ile Kültür Fonu kesintisi yapılacak ürünler BKK'nın 1'inci maddesinde belirtilen ekli listede GTİP'leri ile birlikte verilmiş olup bu ürünlerden %0,5 , %2 ve %3 oranında fon kesintisi yapılmaktadır. 2008/14193 sayılı BKK 2012/3021 sayılı BKK ile yürürlükten kalkmış, 2012/3021 sayılı BKK da 2013/5260 sayılı BKK ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu BKK'ların maddelerindeki hükümler hemen hemen aynı olmakla birlikte GTİP'leri verilen ürünlerde de pek bir değişiklik bulunmamaktadır. Yukarıda verilen %0,5 , %2 ve %3 fon kesinti oranları bu fon için çıkarılan bütün BKK'larda da aynıdır. 31.08.2013 tarihli 2013/5260 sayılı Fikir ve Sanat Eserlerinin Çoğaltılmasına Yarayan Teknik Cihazlar ile Bos Taşıyıcı Materyallerin İmalat veya İthalatında Yapılacak Kesinti Oranlarının Belirlenmesine İlişkin Karar'ın 1'inci maddesinin 2'nci fıkrasında kesinti oranlarının usul ve esaslarıyla şöyle ifade edilmiştir: "Söz konusu materyallerin ve teknik cihazların;

- Üretimini yapan gerçek ve tüzel kişiler, ihraç edilenler hariç olmak üzere ay içinde sattıkları materyaller ve teknik cihazların imalat bedeli üzerinden ekli listede belirtilen oranlardaki tutan, takip eden ayın en geç on beşinci gününe kadar,
- Serbest dolaşıma girişim sağlayan gerçek ve tüzel kişiler, gümrük kıymeti üzerinden ekli listede belirtilen oranlardaki tutarı serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescilinden önce,

Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek bir ulusal bankada Bakanlık adına açılan özel hesaba yatırmakla yükümlüdür."

10. Çevre Katkı Payı

Çevre Katkı payı 11.08.1983 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2872 sayılı Çevre Kanunu'na istinaden kanunun 18'inci maddesinde belirtilen "Çevre kirliliğinin önlenmesi, çevrenin iyileştirilmesi ve çevre ile ilgili yatırımların desteklenmesi amacıyla; alınmaktadır.

2872 sayılı Çevre Kanunu'nu 18'inci maddesinde Çevre Katkı Payının nasıl tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır;

- "İthaline izin verilen kontrole tâbi yakıt ve atıkların CIF bedelinin yüzde biri ile hurdaların CIF bedelinin binde beşi oranında alınacak miktar,*
- Büyükşehir belediyeleri su ve kanalizasyon idarelerince tahsil edilen su ve kullanılmış suları uzaklaştırma bedelinin yüzde biri,*

Çevre Katkı Payı olarak tahsil edilir. Tahsil edilen bu tutarlar, ilgililerce en geç ertesi ayın 15'ne kadar ilgili mal saymanlıkları hesaplarına aktarılır ve bütçeye gelir kaydedilir.

Ayrıca, yurt içi ve yurt dışından temin edilecek her türlü hibe, yardım ve bağışlar ile kredi anapara geri dönüşleri ve kredi faizleri de tahsil edilerek, Çevre ve Orman Bakanlığı Merkez Saymanlık Müdürlüğü hesabına yatırılır ve bütçeye gelir kaydedilir.

Bu maddede sayılan gelirlerin tahsilâtında 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır."

11. Eş Etkili Vergi ve Fonların Tahsilinde Karşılaşılan Sorunlar

İthalat, ihracat ve dış ticaret işlemlerinden alınan eş etkili vergiler ve fonlar 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 3'ncü maddesine istinaden 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tah-

sil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilmektedir. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 2'nci maddesinde gümrük idareleri tarafından tahsil edilen vergilerin 4458 sayılı Kanuna göre tahsil edileceği belirtilmiştir. Bu bakımdan 4458 sayılı Gümrük Kanunu bir vergi usul kanunu olma özelliği de taşımaktadır. Ayrıca 4458 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinde 9 ve 10'uncu fıkralarında gümrük vergilerinin eşyanın ithali veya ihracı sırasında tahsil edilen gümrük vergisi ile eş etkili vergiler ve mali yüklerin tümünü ifade ettiği belirtilmiştir.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre eş etkili vergiler ve mali yükler gümrük vergisi olarak ifade edilmesine karşın 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda gümrük vergilerinin 4458 sayılı Kanuna tabi olarak tahsil edileceği de açıklanmasına rağmen 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da eş etkili vergiler ve mali yüklerin 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre tahsil edileceğinin kararlaştırılması, sonuç olarak gümrük uygulamalarının karmaşık bir hal almasına neden olmakla beraber gümrük işlemlerinde memurların mevzuatların bu karmaşık yapısından dolayı doğru işlem tesis etmesi de zorlaşmaktadır. Bu durum neticesinde yapılan yanlış uygulamalar idare mahkemesi ve vergi mahkemelerine intikal etmektedir. Gümrük idarelerinin eş etkili vergiler ve fonların tahsilinde yapmış olduğu işlemler hakkında vergi mahkemelerinde kaybettiği birçok dava da mevcuttur. Bu bakımdan eş etkili vergiler ve fonların ilgili kanunları 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile uyumlaştırılması gerekmektedir.

Sonuç

Eş etkili vergiler ve fonlar 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 2'nci maddesinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edileceği belirtildiği halde 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun

2'nci maddesinde gümrük idareleri tarafından tahsil edilecek vergilerin 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre tahsil edileceği de hüküm altına alınmıştır. Ayrıca 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 3'üncü maddesinde eş etkili vergiler ve mali yüklerin gümrük vergisi olduğu açık bir şekilde ifade edildiği halde bu mevzuat karışıklığı uygulamalarda da karışıklığa neden olmaktadır. Bu sorunun çözümü için kanuni bir düzenleme gerekmekte ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu gümrük vergilerinin tahsilinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun veya 213 sayılı Vergi Usul Kanunu gibi itibar görece bir konuma getirilmelidir. Bu sorunun çözümü için 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile eş etkili vergiler ve fonların ilgili kanunlarına "gümrük idareleri tarafından yapılan tahsilâtlarda 4458 sayılı Gümrük Kanunu hükümleri uygulanır" ifadesi eklenerek bu karışıklığın giderilmesi mümkündür.

Kaynakça

Kitaplar

- UÇAK, H. (2012), 100 Soruda Gümrük, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayını, Yayın No 14, Ankara.
- **Makaleler**
- GÜMÜŞ, M. (2005), "İthalatta Haksız Rekabeti Önleme Aracı Olarak Dampinge Karşı Vergi", Gümrük Dergisi, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayını, Sayı 52, Ankara.
- KOLÇAK, M. (2013), "Dış Ticaret Vergilerinin Türkiye Ekonomisine Etkileri", Atatürk Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Dergisi, Cilt:27, Sayı:4.

Tezler

- ARSLAN, C. Erhan (2007), Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Dış Ticaret Vergi Gelirlerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ERCAN, Erdem (2006), Gümrük Birliğinin Türk Vergi Sistemine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ERÇAKAR, M. Emin (1999), Avrupa Birliği ile Gümrük Birliğinin Türk Mali Sistemine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- GEREKLİ, İsa (2014), Gümrük Vergisi Oranlarının Uluslararası Pazarlamaya Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- KIZILAY, Fatma Sultan (2011), Gümrük Vergilerinin Tahsilât Süreci, Yaşanan Sorunlar ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Uzlaşma Müesseseleri, Uzmanlık Tezi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara.
- NAMLI, Tuba (2007), Dahilde İşleme Rejimi'nin Uygulama Alanı ve Türkiye'de Etkinliği, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- TUNCER, Denizhan (2007), Vergi Tekniği Açısından Gümrük Vergisinin Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Kanunlar ve Diğer Yasal Düzenlemeler

- 09.08.1983 tarihli 2872 Sayılı Çevre Kanunu (11.08.1983 tarihli ve 18132 sayılı Resmi Gazete).
- 29.09.2009 tarihli 2009/15481 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (07.10.2009 tarihli ve 27369 sayılı Resmi Gazete).
- 27.10.1999 tarihli 4458 Sayılı Gümrük Kanunu (04.11.1999 tarihli ve 23866 sayılı Resmi Gazete).
- 25.03.1957 tarihli Roma Antlaşması
- 04.12.1984 tarihli 3093 Sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu (15.12.1984 tarihli ve 18606 sayılı Resmi Gazete).
- 12.05.1988 tarihli 1988/12944 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (07.06.1988 tarihli ve 19835 sayılı Resmi Gazete).
- 14.06.1989 tarihli 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun (01.07.1989 tarihli ve 20212 sayılı Resmi Gazete).
- 02.02.1984 tarihli 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi İlişkin Kanun (15.02.1984 tarihli ve 18313 sayılı Resmi Gazete).
- 13.10.1988 tarihli 1988/13384 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (14.10.1988 tarihli ve 19959 sayılı Resmi Gazete).
- 21.12.2009 tarihli 2009/15685 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (29.12.2009 tarihli ve 27447 sayılı Resmi Gazete).
- 18.07.2016 tarihli 2016/9073 sayılı Kömür İthalatına Ek Mali Yükümlülük Konulması Hakkında Karar (02.08.2016 tarihli ve 29789 sayılı Resmi Gazete).
- 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
- 05.08.2013 tarihli 2013/5260 sayılı Fikir ve Sanat Eserlerinin Çoğaltılmasına Yarayan Teknik Cihazlar ile Boş Taşıyıcı Materyallerin İmalat veya İthalatında Yapılacak Kesinti Oranlarının Belirlenmesine İlişkin Karar (31.08.2013 tarihli ve 28751 sayılı Resmi Gazete)